

Osmanlynyň iň meşhur jellady: Gara Aly

Category: Kitapcy,Sözler,Taryhy şahslar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Osmanlynyň iň meşhur jellady: Gara Aly OSMANLYNYŇ İŇ MEŞHUR JELLADY: GARA ALY

Gara Aly günäkärdigine ynanan bendisiniň gaşyny çytman janyny almakda ýaka tanadan we hemmeleriň çekinýän adamy bolupdyr
Osmanlyda özleri hakda juda az maglumat galdyran işi ýerine
ýetirijileriň birem jellatlar bolupdyr. Häzir olaryň juda az
sanlysynyň ady biziň günlerimize çenli gelip ýetipdir.
Megerem, bularyň arasynda iň bellisi Gara Aly bolsa gerek.
Jellatlar diňe kazyýetde aýyplanan adamlary öldürmändir. Olar
köşküň içindäki özara tutluşyklarda patışanyň özüni-de
öldürmekden gaýtmandyrlar. Şeýle wakalaryň içindäki iň
meşhury-da «Ýaş Osmanyň öldürilmegidir».

Bu ölümden soň Erzurumyň beglerbegi Abaza paşa Ýaş Osmanyň
gandarlaryny tapmak üçin ýüzlerce ýanyçary gylyçdan geçirip,
olaryň gwardiyasyny başyna ýumrupdyr.

Syýasy aýyplamalar ýöñkelen adamlary öldüren jellatlar köplenç
özlerini tanatmazlygy saýlap alypdyr, emma bu kär elmydama-da
utanç hasaplanmandyr. Gara Aly özünüň kärini şeýle sözler
bilen beýan edipdir:

«Pul almak üçin adam asamok, adam asanyň üçin pul alýaryn».

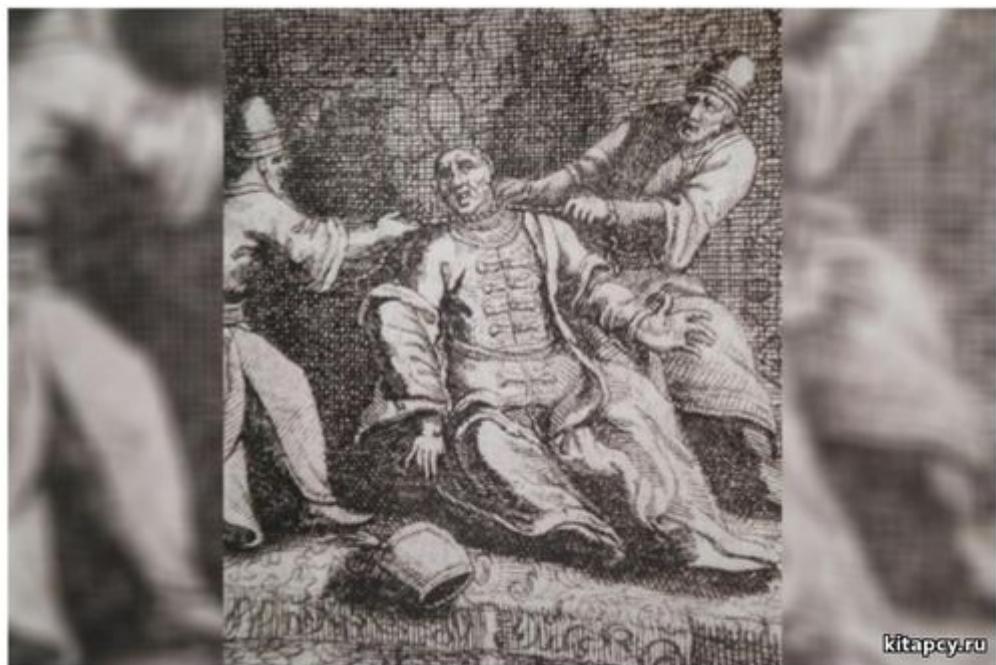

Jellat Gara Aly

Gara Aly günäkärdigine ynanan bendisiniň gaşyny çytman janyny almakda ýaka tanadan we hemmeleriň çekinýän adamy bolupdyr.

Beýleki bir ýandan, özüne buýrulan işiň dogrudygyna şübhelenen ýagdaýynda, bu işi ýerine ýetirmekden yüz dönderip bilendigi uly iliň diline düşüpdir.

Soltan Ybraýym tagtdan agdarylanda, agdarlyşygy gurnanlar kanuny güýç gazanmak üçin bu jenaýaty Gara Ala etdirmek isläpdir. Gara Aly mundan yüz dönderende, ony we hossalraryny öldürmek haýbaty atylypdyr. Gara Aly Soltan Ybraýymy öldürernen soñ nedamet getirip, şondan soñ jellatlyk etmändir.

Soltan Ybraýymyň öldürilişi

Gara Alynyň öldüren adamlaryň birem Nefi şahyr bolupdyr.
Jellat Aly bir patışany bogup öldürildir, on sany baş weziriň kellesini alypdyr.

Öwlüýä Çelebi onuň fiziki aýratynlyklaryny şu sözler bilen beýan edýär:

«Nauzibilla, sypatynda nurdan yşnak galmadık zäher ýaly adamdy. Gyşyn-ýazyn ýeňleri çermelgi, dösi açık gezerdi. Günäli, bigünä, ýaş, garry, garakçy, wezir, alym, hristian, musulman, aýal, erkek bol, tapawudy ýok. Onuň gözüne diňe kement aýlanylýan boýun, ak saplynyň kyhlajak ýeňsesi görünýärdi. Hatda birnäçe gezek öldürýän adamynyň kimdiginem soramazdy, biljegem bolmazdy. Başlygy bolan bossançybaşynyň «bog» diýenini bogup, «ur» diýeniniň kellesini uçurardy».

Gara Alynyň at-owazasy ol heniz aýatda dirikä Stambula ýaýrapdyr. Öwlüýä Çelebiniň ýazanlaryna seretseň-ä, Aly öňünden çykanyň kellesini almakdan gaýtmaýan biri, ýöne ol barada ýaýran gep-gürrüňler başgaçarak birini orta çykarýar.

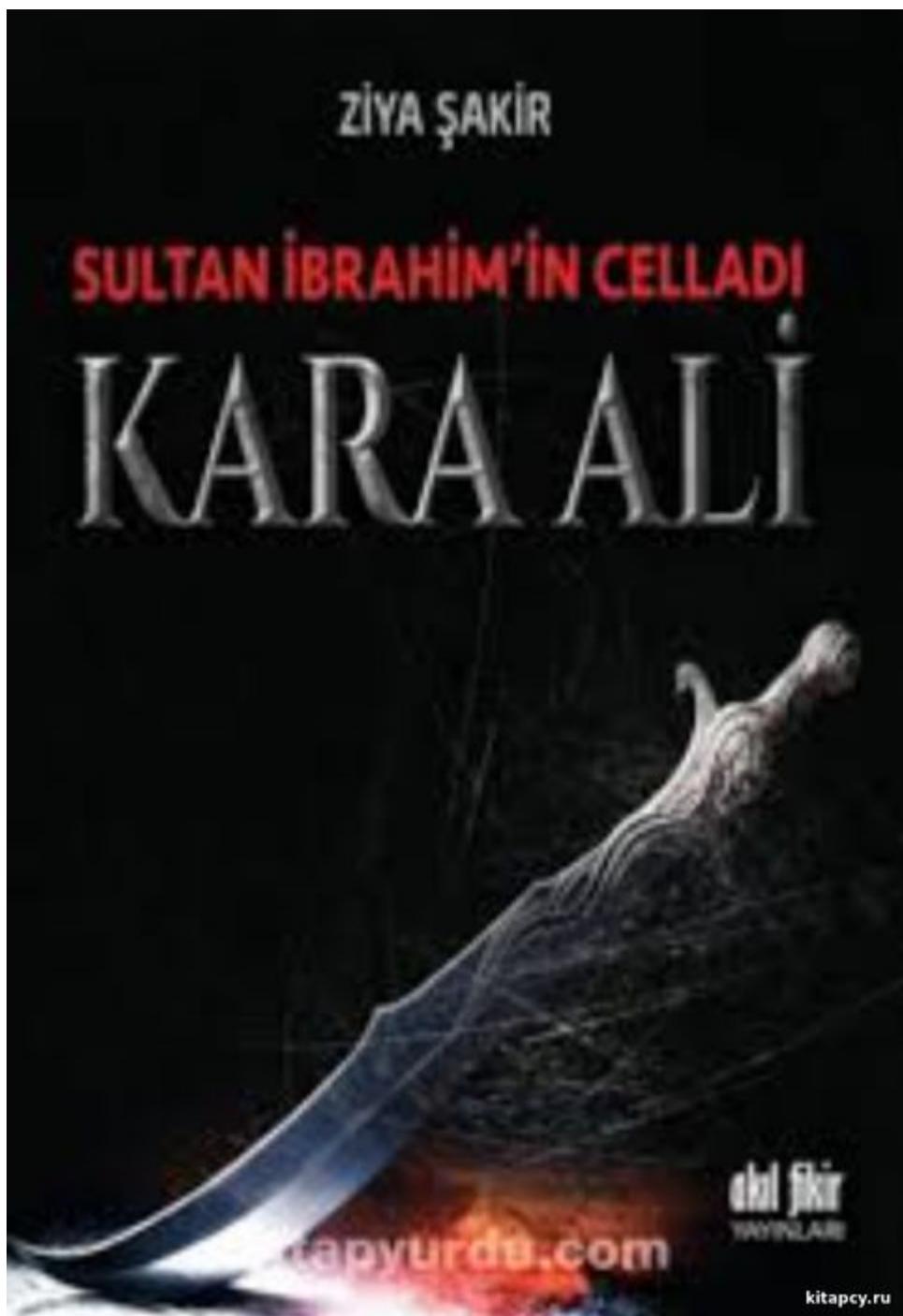
Gaýşarylyp, dösi açık, sag egnine gylyjyny atyp köceme-köçe aýlanmakdan çekinmeyän Gara jelladyň bu arkaýynlygyny eden etmişine mynasyp adamlaryň janyny alýandygyna baglanyşdýrýarlar.

Gara Alynyň sylan ýeke adamynyň Soltan Ybraýyn bolmagynyň

sebäbi bolsa, ýene dürli çeşmelerde dürli hili bolup öňümize çykýar.

«Naimada» Soltan Ybraýymyň bigünäligi, beýleki çeşmelerde bolsa patyşany öldürmegiň jogapkärçiligi jelladyň wyždanynyň oýanmagyna sebäp bolandygy aýdylýar.

Her haýsy bolanda-da, Gara Alynyň bu jenaýaty etmek islemändigi, emma ölüm permanyny ýerine ýetirtmek üçin baş wezir Sopy Mämmet paşa, şeýhulyslam Hoja Abdyrahym ependi, ýanyçarlar gwardiýasynyň başlygy tarapyndan ölüm haýbatynyň atylandygy aýdylýar.

Köpüsi halkyň arasynda aýdylyp gelinen gürrüňler hasapla
boljak çeşmelerde Gara Alynyň gözýaşa boglup Sultan Ybraýymy
oldürendigi rowaýat edilýär.

Öwlüýä Çelebi kitabynyň dowamynnda Gara Alynyň pikir edilşى
ýaly arassa jellat bolmandygyny ýazýar. Tersine ol çekdiren
jebirlerinden keýp alýan ganhor bolupdyr:

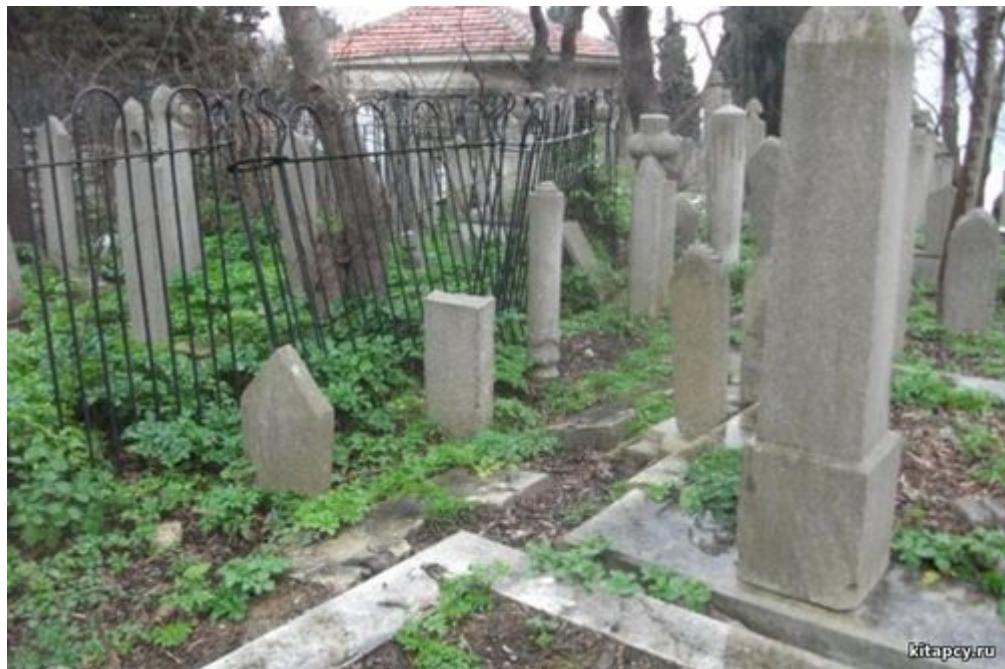
«*Bu kowmuň ussady-kämili Myrat hanyň jellady Gara Aly
käbirleriniň syýaýup-tygy Dahhakdan nyşan berur, tygy ataş-
tabyn kemerine bent kylyp, her dürlí ejir çekdirip we
kementbent we garabent we nagybent we zünnarbent etjek ujy
aşykly ýagly kementleri kemerine asyp, gaýry alaty-
gynamalardan kelpedan we burgu we mismar we buhury-fitil we
semin sünger we tilsiman we ýakakart we ham ýüzýän syntyraş we
polat tas we niçe elwan zäherli göz milleri we malafa we
jemşir gynama we nauzibilla el-aýak çapmaga palta we
malafalaryň jümle kemerine bent kylyp, saýry oruntutarlary
dagы ýetmiş ýedi para alaty-jellatlary kemerlerine zeýn kylyp
saýry huddamlaryň omuzlarynda altynly münakkaş seramed serwi
haşabyndan raýyhaýý Taýýybaly gazyklar billerinde syýahat
urganylary we ellerjnde ýalyn seýfi-mujzemleri bilen merdana
jünbüş edip ubur ederler. Amma nauzibilla her biriniň
sypatynda nur galman, zäher syçraýar».*

«Gara jellat» lakamly Gylyç Aly

Taryhda ýene bir «Jellat Gara Aly» ady bilen tanalan şahs ýaşap geçipdir. «Istiklal» (Garaşsyzlyk) sudlarynyň iň belli şahslaryndan bolan Gylyç Aly «Posta» gazetiniň 1931-nji ýylyň 3-nji martyndaky sanynda beren interwýusynda «Istiklal sudunyň çykaran karary esasynda asan adamlarynyň 5216-a ýetendigini, bularyň 3000-den gowragyny diňe Konýada we onuň töwereginde asandygyny...» aýdýar.

Gürrüñimize dolanyp geler bolsak, osmanly döwrüniň Gara jelladynyň soňky ömrüne degişli çeşmelerde ýeke maglumata gabat gelemzok. Onuň nähili öлendigi we nirä jaýlanandygy barada hem maglumata duş gelmek kyn. Munuň sebäbini ýaşap geçen ömürleri ýaly ölümleriniňem syr perdesi bilen gurşalanlygy bilen düşündirip bolar.

Jellatlar mazarystanlygy

«Eýupsoltan» gonamçylygyndaky «Garýagdy» depesindäki atsyz mazarlaryň jellatlara degişlidigi we Gara Alynyňam şol ýere jaýlanandygy çak edilýär.

Ýokarda-da aýdyşymyz ýaly Gara Alynyň öldüren iň belli şahslarynyň birem Nefi şahyr eken.

Nefi sahyr

Ony Gara Aly bilen başa-baş goýan meşhur goşgy setirleri bilen sözümüzü jemläliň:

*Gürji hynzyr-a, samsuny-muazzam-a köpek,
Kande sen kande nigehbani-älem-ä köpek.*

Waý ol döwlete kim ola mürebbisi anyň,
Bir seniň kibi däni jehli-müjessem-a köpek.

Ne güne galdy medet döwleti-Ali Osman,
Heý, ýazyk, heý, ne musybet, bu ne matam-a köpek.

Ne hyýanatdyr o sadra bu zamanda ki anyň,
Olmayla sahyby bir Asafy-kerem-ä köpek.

Hidmeti-döwlete saýyd wüzeradan göreler,

Bir fürumaýe goja aýuýy akdem-ä köpek.

Bu mahlallerde ki Bagdady ala şahy-Ajam,
Arzy-rumy ede teshir Abaza hem-ä köpek.

Satdyňyz iki soýsuz bir bolup hanlygy,
Kimsäni etmediňiz bu işe mährem-ä köpek.

Paýmal eýlediniz sultanlygyň yrzyny hem,
Ýok, ýere oldy telef ol kadar adem-a köpek.

Heý-de hanlyk satylarmy, eh-eý edepsiz haýyn,
Tutalyň olmamış ol pitne muazzam-a köpek.

Seniň kimin duşmany-döwletmi olur-a hynzyr,
Ne turur sultanlygyň eýesi bilsem-ä köpek.

Ehl-i dil duşmany din ýoksuly bir melgunsyň,
Öldürerlerse eger janbe-jähennem-ä köpek.

Beýle galarmy soýsuzlar elinde döwlet,
Ne boldy ýa gaýraty şahyn-şahy azam-a köpek.

Hak göterdi araby gitdi hele dünýäden,
Kim göterse akabinje seni bilmen-ä köpek.

Pile naçar meger ýükleseler tabytyň,
Çekemez jifei-murdaryny adem-a köpek.

Pillerem döz gelmes, ne ajap de laşeni kim
Barmy bir senjileyin diwi-mülahhem-a köpek

Sen soýsuz eşege ol kirli loly ýaraşar,
Mündürüp syrtyna teşhir edersem-ä köpek.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

Şenbe, 26.08.2023 ý. Taryhy şahslar